

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

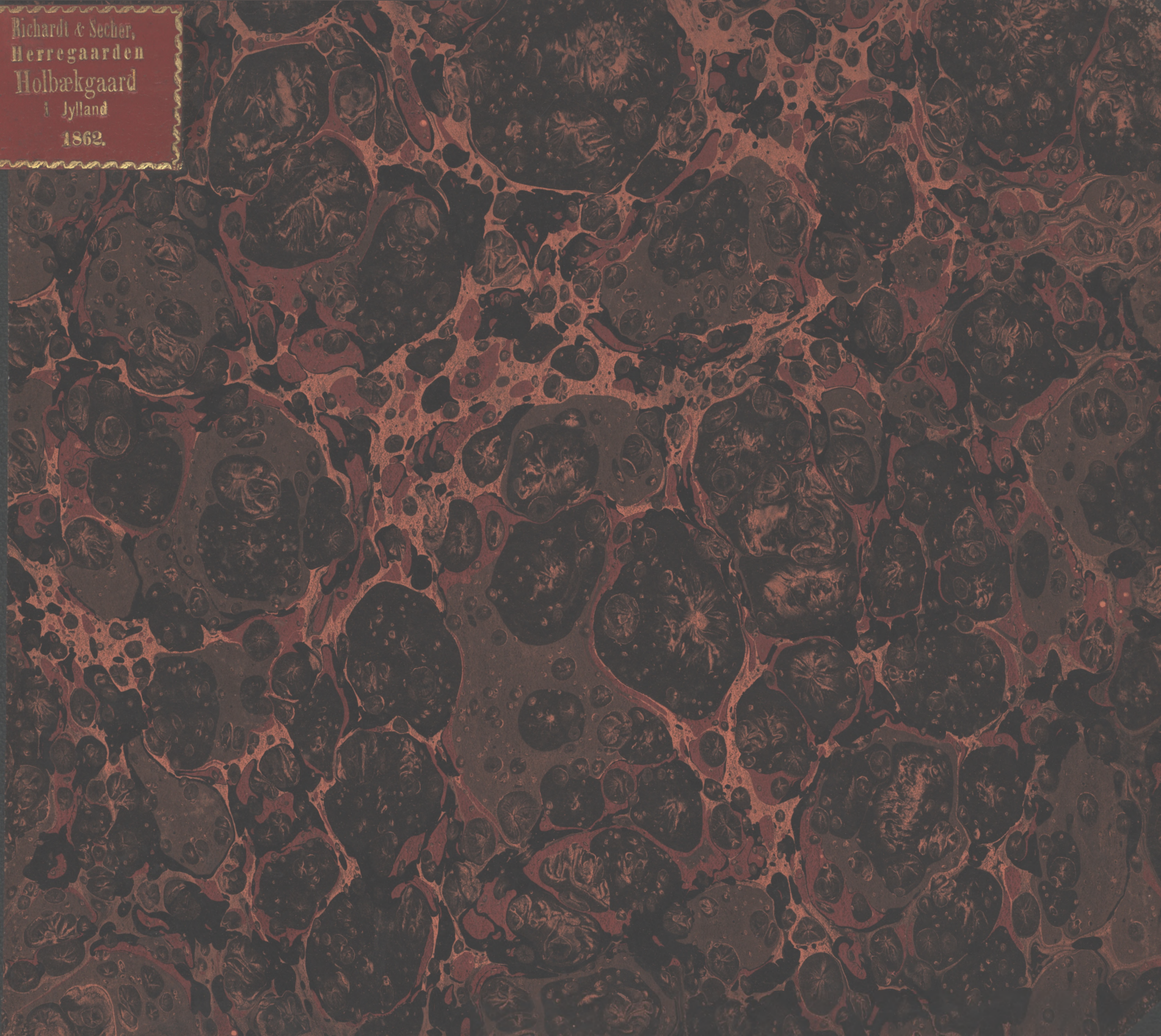
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Richardt & Secher,
Herregaarden
Holbækgaard
i Jylland
1862.

F. Richardt del. Nordahl Grøwe & Kitzendorff lith.

C. A. Reitzel Forlag.

I. W. Teegner & Kitzendorff lith. Inct.

HOLBÆKGAARD

i Jylland.

HOLBÆKGAARD

i Jylland.

Den nordlige Del af Rogsø Herred, Randers Amt ligger Holbæk Sogn, og igjennem Landsbyen af samme Navn gaar Herredets Landevej til Udbbhøj Færgested. Navnet Holbæk, hvis ældre Form er Holæbæk, kommer af det gamle nordiske Navneord Hol eller Hvol, der bethder en Høj; hele Navnet har saaledes Betydningen: Bækken ved Højene. Nordvest for Kirkebyen ligger den gamle Herregaard Holbækgaard, fra hvis øvre Værelser man har et smukt Skue ud over Randersfjord med de der sejlede Skibe, Overgaardss, Gjesfinggaardss og Støvringgaardss Skove og adskillige Kirker. Gaardens Beliggenhed var i den tidligere Middelalder særdeles helbig for Sørvøvere, og den maa saaledes have været en vigtig Borg for Marsk Stigs Tilhængere, da den i Følge et Dokument af 1396 tilhørte Kane Jonsen imod Slutningen af det 13de Hundrebaar.

Den første Et, som derefter vides at have ejet Holbækgaard, er Witten Munk med en gul Bjælke i Vaabenet. I den sørgelige Tid, da Grev Gert og hans Lejesvende hjem søgte Danmark, maa Peder Munk have mistet dette sit Herresæde; thi det heber i det Forlig, som 1340 blev sluttet imellem Baldemar Atterdag og Grevens Sønner, at Peder Munk igjen skulde have „sin Fæste til Hølebæk“. I Aaret 1367 solgte Hr. Peder Munk til Holbækgaard til Kong Baldemar 2 Gaarde i Nørrevind i Kaarup Sogn, Djærge Herred, af hvilke den ene skulde 1 Mark Korn og den anden 8 Orter Korn, og en Jord sammesteds, der skulde 1 ½ Grot, og ligeledes 1 Gaard i Skivelund i samme Sogn, der gav 6 Orter Korn. Aar 1410 nævnes Mogens Pederfen til Holbækgaard. 1426 var Knud i Holbækgaard, Væbner, tillige med flere gode Mænd tilstede paa Rogsø Herredsting for at affige Kjendelse

i en Retstrætte imellem Rannikken i Aarhus Markvard Skjernov og Peder Amdisen, der streedes om to Gaarde i Udbb. 1446 nævnes Nis eller Niels Munk og 1460 Christiern Nielsen Munk i Holbækgaard; denne sidste hørte imidlertid til Witten Munk med tre Roser i Vaabenet. Han var en af Boldgiftsmændene i en Strid imellem Hr. Otte Nielsen Rosenkrands og Lage Brok.

Faa Aar derefter havde Gaarden stiftet Herrer; thi 1471 forekommer Hr. Jon Nielsen Provst i Holbækgaard. Den var saaledes bleven geistlig Ejendom og synes den Gang at have tilhørt Aarhus Domkirke, men var senere, i det mindste fra 1489 af Aarhus Bispestols Ejendom indtil Reformationen. I den Tid var Gaarden overdragen som Len til en eller anden Adelsmand; saaledes havde Malte Nielsen den i Aaret 1490. 1529 fik Anders Jakobsen (Bjørn) Holbækgaard i Forlening af Biskop Ove Bille, og han synes at have beholdt denne Gaard som kongeligt Len; da han 1537 havde forladt denne Verden, fik hans Enke Fru Marine Gaarden i Forlening. Ved hendes Død 1540 blev Hans Stygge Lensmand paa Holbækgaard med alt det Gods i Rogsø Herred, der havde tilhørt Aarhus Stift. Denne Mand havde tidligere været Hovedsmand paa det Stiftet tilhørende Silkeborg. Da Kong Christian den tredje havde givet Hr. Johan Rangkau det Hærv at indbrage Bispernes Gobser, viste han sig ogsaa for Silkeborg og søgte at overtale Hans Stygge til at overgive Borgen; men denne vilde ikke indlade sig derpaa uden at have indhentet Biskoppens Samtykke. Da Hr. Ove Bille gjorde Indsigelse imod at skulle afstaa sit faste Slot, lod Kongen ham fængsle, og nu aabnede endelig Lensmanden Slottet for Kongens Soldater. Selv fik han imid-

HOLBÆKGAARD

i Jylland.

lertid Lov til at beholde Silkeborg som kongeligt Len, hvilket han derpaa ombyttede med Holbækgaard, paa hvilken Gaard han 1542 fik Livsbrev. Allerede 1544 blev han imidlertid Gaardens Ejer ved dens Kjøb af Kronen. Med Hovedgaarden fulgte 12 Gaarde i Holbæk Sogn, 8 Gaarde i Udby Sogn, 1 Gaard i Ingerslev, 1 Gaard i Øster-Sjørup (Storsjørup), 1 Gaard i Ørsted, alt i Røgsø Herred, og i Gjerlev Herred 1 Gaard i Søbring Sogn og 20 andre Gaarde.

Hans Stygge fik 1537 Tvilum Kloster under Silkeborg Len og var 1546 Hovedsmand paa Skanderborg. 1548 fik han Torup Slot (nu Frisenvold) med Galten og Hovbjerg Herreder, Randersgaard (Dronningborg) og Østrupgaard (i Albæk Sogn, Støvring Herred), hvilken sidste ogsaa forhen havde tilhørt Aarhus Bispestol, og som siden i hans Tid blev nedbrudt. Aar 1551 fik han ved Magestifte med Kronen Nøragergaard i Durup Sogn og 1 øde Møllested, 2 Gaarde i Øster-Nørager, 2 Gaarde i Durup By og 1 Gaard i Lille-Durup samt 7 Gaarde i Vester-Nørager og 2 Gaarde i Ømark, alt i Gislum Herred. 1558 fik han Livsbrev paa 7 Gaarde og 1 Bolsted i Volberup i Stenild Sogn, Gislum Herred samt paa et øde Møllested af det forbrudte Bondegods i Mids Herred. Indtil 1559 var han Embedsmand paa Dronningborg. Aar 1552 fik han kongelig Tilladelse til at indløse St. Hans Kloster i Horsens fra Axel Arenfeld, og dette Pantelen havde han indtil 1568, da Holger Rosenkrands til Volter igjen fik Tilladelse til at indløse det fra ham. 1559 udstødte han tillige med Anders Christensen Sandberg til Rvelstrup og flere gode Mænd et Ridebrev om Markeskjel imellem de to Landsbyer Egaa og Rystrup i Rishbjerg Herred. Hans Stygge døde i Oktober 1568 og fandt sit sidste Hvilested i Holbæk Kirke, hvor han ligger under den samme Sten som hans Hustru Fru Christense Strangesen og deres lille Datter. Ved hans Død blev en af hans Sønner, Mavrids Stygge Ejer af Holbækgaard. Efter sine egne Optegnelse begyndte han den 1ste Maj 1570 at holde Hus paa denne sin fæderne Gaard. 1580 blev han forlenet med Lofodens Fogderi m. m. i Norge. Den 20de Juni 1582 blev han, efter at have været kongelig Sekretær, Landsdommer i Nørrejylland og forlenet med Røgsø Herred. To Dage senere havde han det Uheld, at „om Natten eller i Dagningen hans Hat med Diamantsmykke og Guldbattebaand og andet dertil hørende samt to Knapper, to Silkestrømper og to „Kjellerts“ Hofebaand bleve ham fraftaalne i Kjøbenhavn“. Som Landsdommer forekommer

Mavrids Stygge i det mindste indtil Juni 1595. I Aaret 1593 var han Lensmand paa Gudum Kloster og 1602 paa Lundgaard paa Mors. Som Herremand viste ogsaa han megen Iver for at faa sine Gøbser samlede. Ved Magestifte med Kongen blev han saaledes 1579 Ejer af Bistum. Rigeledes fik han i Marts 1581 ved Magestifte Kronens Herlighed og Gæsteri af en Del Kirke-, Præste-, og Degnegods i Røgsø Herred, Udby, Holbæk, Østrup, Bore og Ørsted Sogne imod at afstaa 1 Gaard i Ørting Sogn, Hads Herred, 1 Bol i Åstrup Sogn, Ring Herred og 1 Gaard i Bærum Sogn, Galten Herred. 1582 udlagde han til Kronen 1 Gaard i Flestum Herred, Ferslev Sogn, Niels By, en Trebiedel af en anden Gaard, hvoraf Kronen i Forvejen ejede de to Trebiedele, en Trebiedel af 1 Bol samt 2 Gadehuse. Derimod udlagde Kronen til ham Herligheden i en øde jordbegegn Bondegaard i Udby Sogn og 2 Bolsteder i Ingerslev By. Med sin Broder Niels Stygge til Søgaard havde han 1595 en Uenighed paa Grund af et Magestifte. I Juni d. A. indstævnebe nemlig Niels Stygge den kongelige Sekretær Jens Mogensen til Sindinggaard, for at denne skulde aflægge Vidnesbyrd om, hvilke Ord der vare udtalte paa den Tid, da han med den senere afdøde Peder Dresselbjerg til Rastrup havde været Underhandler imellem Mavrids Stygge og ham selv den 3die Februar 1594, nemlig den Gang han undte og opløb sin Broder Hovedgaarden Nøragergaard, som Niels Stygge havde arvet efter Faderen; han vilde nu have Jens Mogensens Vidnesbyrd, om Broderen ikke da gjorde ham Haandtafning og med Haand og Mund lovede, naar han fik Nøragergaard med tilliggende Gods i Durup og Thisted Sogne i Haand og Bærg, og dette Gods da med sin Herlighed skulde findes at være mere værdt end Gundested med Gods og den Pengesum, han vilde udrede, at godtgjøre det i alle Maader saaledes som han for Gud kunde forsvare. Jens Mogensen skulde møde til først kommende Herredag i Kjøbenhavn den 13de Juli. Mavrids Stygge trolovede sig i Maj 1580 med Jomfru Anne Lykke, Datter af Iver Lykke til Buderupholm og Fru Olive Krabbe, og holdt Bryllup med hende i Oktober s. A. Deres Ægtefælle var velsignet med fire Sønner, af hvilke de tre døde før Faderen, og den yngste, Peder Stygge, efter sin Faders Død i Aaret 1604 blev Ejer af Holbækgaard. Han var født 1587, studerede i en ung Alder i Paris, hvorfra han vendte tilbage 1607 og blev derpaa ansat i Kongens Kancelli. Han skrev sig til Holbækgaard i Januar 1611, da han tillige med Palle Rosenkrands til Drup efter kongelig

HOLBÆKGAARD

i Jylland.

Befaling optog en Fortegnelse over de paa Aakær Slot værende Brevstaber. Efter Udbruddet af Krigen med Sverige s. A. fulgte han med Hæren og fandt Helte døden i Slaget ved Skjellinge den 21de Februar 1612. Han var ugift. Hans Moder Fru Anne arvede altsaa Gaarden, og da hun var kommen i Pengeforlegenhed, stjødde hun i Januar 1613 en Del af Holbækgaardens Gods, nemlig 13 Gaarde, 2 Bol og 3 Huse i Holbæk til Niels Krabbe til Torstebund, der havde gaaet i Borgen for en Sum af 6000 Rdlr. med Rente, som hun var Kongen skyldig, og havde siden udredet den til Rentekammeret og ligeledes havde sagt god for hende hos Jomfru Dortha Gjøe til Torbensfeld for 500 Rdlr. I Marts s. A. solgte Fru Anne selve Herregaarden til Albert Skeel, Befalingsmand paa Riberhus. Den Gang bestod det dertil hørende Gods af 14 Gaarde, 1 Bol, 5 Gadehuse og 1 Vejrmølle i Holbæk Sogn og By, 1 Gaard i Kare By, 19 Gaarde og 9 Huse i Udby Sogn og By samt Udbyhøj Færgesteb, 1 Gaard i Estruplund Sogn, Tørslev By, 1 Gaard i Ørsted Sogn, Hollandsbjerg By, 2 Gaarde og 1 Bol i Bode By, alt i Røgsø Herred, i Marie Magdalene Sogn, Pindstrup By, 1 Gaard og 1 Skovhus og end videre Pindstrup og Klemstrup Skove, i Sønderhald Herred.

Holbækgaardens ny Ejer Albert Skeel, Herre til Fusinge, Ratholm og Hessel, var født i Aaret 1572 og Søn af Rigsraad Christen Skeel til Fusinge, Høvedsmand paa Aakær, og Fru Margrete Brahe. I en Tid af 8 Aar studerede han i Tyskland, Frankrig og Italien, kom tilbage i sit 22de Aar og blev derpaa optagen iblandt de Adelsmænd, der daglig vare omkring Kong Christian den fjerdes Person og den Gang kaldtes „Dagtherremænd.“ Senere blev han Hovmester for Kongens Broder Hertug Ulrik, med hvem han gjorde en Rejse til Frankrig, England og Skotland; efter Hjemkomsten blev han Overmundskent. Han ledsagede hyppig Kongen paa Rejser og var 1599 som Kapitajn paa et Skib med paa det bekjendte Sætog til det nordligste Norge. I Aaret 1606 var han Marskalk og Fører for Kongens Følge under et Besøg i England. 1609 blev han Høvedsmand for to i Nørrejylland hvævede Kompagnier Solbater, der kaldtes den gule Fane; med disse deltog han i den svenske Krig fra 1611 til 1613 og viste en modig Færd. Endelig blev han 1616 Ridder af den saa kaldte Sværdorden og Rogens Raad og Amiral. Men dette Embede nedlagde han i Aaret 1624 paa Grund af Svagheit i Venene; dog vedblev han at beholde sit Sæde i Rigsraadet og tog Del i Fredsunderhandlingerne i Lybek. I hele 38 Aar var han Embedsmand paa

Riberhus, og her døde han 1639 og blev stæbet til Hvile i Riber Domkirke. Hr. Albert Skeel efterlod sig et hæderligt Minde. Hans Enke Fru Birgitte Friis, som han havde ægtet i Aaret 1601, var en Datter af Niels Friis til Hesselager og Fru Bibekke Gylbenstjerne, overlevede ham indtil 1652 og døde i en Alder af 69 Aar. — Den næste Ejer var deres Søn, den navkundige Rigsraad Christen Skeel til Ballø og Fusinge, der døde i Aaret 1659. Et Minde om sin Godgjørenhed efterlod han sig i denne Egn, i det han 1642 udstædte et Gavebrev paa 10 Tønder Korn aarlig til Sognepræsten i Holbæk, paa Renten af 200 Rdlr. til Skolelæreren i denne By og paa Renten af 100 Rdlr. til Skolelæreren i Udby, imedens begge Sognes fattige fik Renten af 466 Rdlr. Ved hans dødelige Afgang arvede hans Datter Jomfru Birgitte Skeel til Selsø Holbækgaard; hendes Moder var Fru Birgitte Rud til Ballø. Hun var født i Aaret 1644, blev 1660 trolovet og 1662 gift med Niels Rosenkrands til Stovgaard, der har efterladt sig et saa berømmeligt Eftermæle som Kriger, at hans Levned fortjener nærmere Dmtale.

Niels Rosenkrands var en Søn af Palle Rosenkrands til Drup i Skaane, Befalingsmand paa Lundenæs, og Fru Ingeborg Krabbe og blev født 1627 paa Drup. I Hjemmet fik han Undervisning, indtil han 1641 blev sendt til den lærde Skole i Viborg, hvor han tilbragte to Aar og gik derpaa i Sorø Skole, hvis daværende Rector var den senere berømte lodknyndige Rasmus Binding; her og ved Akademiet forblev han sex Aar. Da hans Hu stod til Krigen, drog han i Maj 1649 til Holland, hvis vigtigste Fæstninger han besøgte, førend han indtraadte som menig i et Regiment Fodfolk. Efter at Krigen imellem Holland og Spanien var ophørt, gik han til det sidst nævnte Land, blev der frivillig ved sin Landsmands Ulrik Christian Gylbenløves Livkompagni og 1651 som Belønning for sin Tapperhed under Krigen med Frankrig udnævnt til Kornett. Aaret efter døde begge hans Forældre, hvisaarsag han maatte ubede sig Tillæbelse til at rejse hjem. I Danmark blev han dog kun nogle faa Uger og ilede derpaa tilbage til Spanien, i hvis Tjeneste han nu forblev sex Aar og deltog i Belejringen af flere franske Fæstninger som Gravelines, Dünkirchen, Rocroy og Condé, hvorved han fik et godt Indblik i Befæstningsvæsenet og megen Krigerdygtighed, som han siden kunde anvende til sit Fædrelands Gavn. Han var ogsaa med paa Felttoget 1654, da Spanierne trængte frem næsten til Paris; paa Tilbagetoget belejrede

HOLBÆKGAARD

i Jylland.

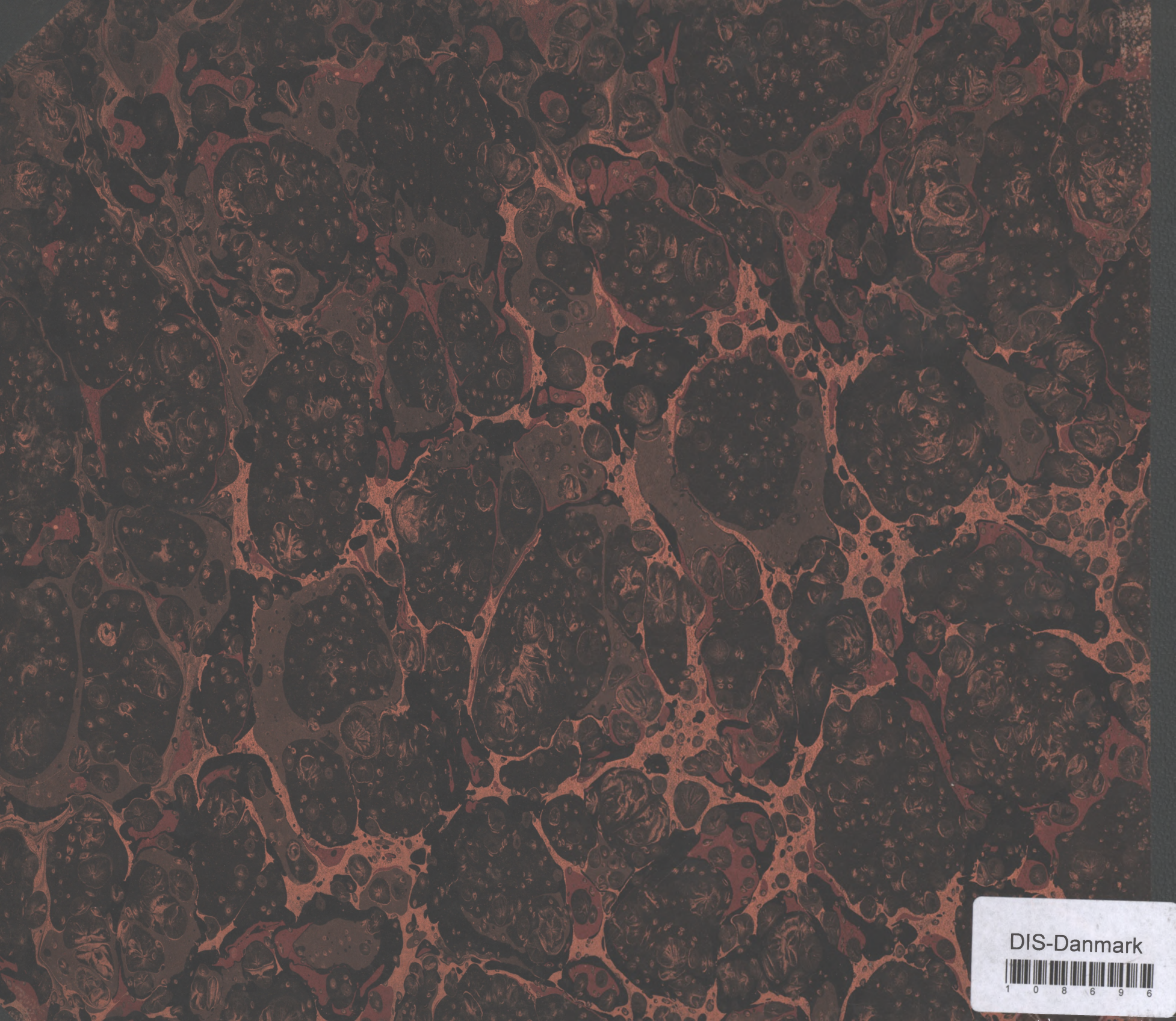
og Stiftamtmand i Fyn, var først gift med Fru Christiane Suel, efter hvis Død han 1752 ægtebe Fru Mette Johanne Arenfeld, Enke efter Niels Suel Reedy til Palsgaard, hvorved han fik Del med i denne Herregaard. Hun omstiftede i Aaret 1762 Tiden med Ewigheben. I December 1763 folgte Henrik Wille sin fæderne Gaard.

Kjøberen var Sognepræst for Skjødstrup og Elsted Menigheder, Konsistorialraad Tegder, der fik Skjøde paa Gaarden i August 1765. Efter Fordebogen udgjorde Vøndergodsset paa den Tid 332 Tdr. = Skpr. 2 Fdk. = $\frac{1}{2}$ Alb. Hartkorn, hvoraf Landgilben ifkun var 607 Rdlr. 5 Mk. 10 ø. Kjøbesummen var 28,000 Rdlr. grov Kurant. Konsistorialraad Tegder, der lod sit Præsteskald bestyre af en Kapellan, beboede Holbækgaard til sin Død. Kort efter gjorde hans Enke Margrete Sofie Hulvad Forsøg paa at afhænde Holbækgaard ved offentligt Salg i September 1779. Da det højeste Bud ikke blev betragtet som tilfredsstillende, folgte hun Gaarden nogle Dage senere underhaanden til Hans Ammighøll for 41,000 Rdlr.; Skjødet blev ubstødt i Juni 1780. Elleve Aar derefter folgte denne Gaarden til sit Søstendebarn, den senere Landbeværns-Kapitajn Rasmus Ammighøll, for 53,000 Rdlr. Efter hans dødelige Afgang i Aaret 1850 blev Godsset frasolgt, og Hovedgaarden blev derpaa kjøbt af den nuværende Ejer Hr. Mourier-Petersen.

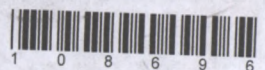
Hovedbygningen bestaar af en Rænge paa to Etager foruden en høj Kjelder og er opført i Aaret 1562 af Hans Stygge. Indgangen dertil var forðum igjennem et Taarn med Bindeltrappe; men som brøstfældigt blev det nedrevet i Begyndelsen af dette Hundrebaar. Over Borgporten, der var i dette Taarn, var indmuret en Sten med Christen Skeels og Fru Birgitte Ruds Baabner og Navne og Aarstallet 1645. Udhusene er meget betydelige og danne et stort Gaardsrum, der stilles fra Vorgegaarden ved en lav Mur. Vest for Gaarden ser man endnu Levninger af de Grave, som tidligere omgave den.

Efter den gamle Matrikel udgjorde selve Hovedgaarden 49 Tdr. 4 Skpr. 1 Fdk. 2 Alb.; men efter den ny har den ifkun 34 Tdr. 5 Skpr. Før 1850 havde Vøndergodsset 228 Tdr. 4 Skpr. 3 Fdk. $1\frac{2}{3}$ Alb. Ager og Engs Hartkorn, fordelt imellem 30 Gaarde, 9 Holsteder og 26 Huse med Torb; desuden vare der 14 Huse uden Torb med Undtagelse af Have og Loft. Gaarden ejede ogsaa Hvering Bejrmølle med 10 Tdr. 5 Skpr. Møllestyk. Af dette Hartkorn hører der nu ifkun 5 Tønder til Gaarden. Dennes Fladeindhold er: 400 Tdr. Land Ager, 160 Tdr. Land Eng, 20 Tdr. Land Mose og 70 Tdr. Land Skov. Til Gaarden høre ogsaa Holbæk og Uddy Kirker med Tiende ydende Hartkorn 316 Tdr. og matrikuleret Kirketiende-Hartkorn 26 Tønder.

DIS-Danmark

1 0 8 6 9 6